

УДК 811.112+811.161.2:001.4

ПИЛИПЕНКО Олена – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вулиця Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна (pilipenko.helena@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6249-912>

ПИЛИПЕНКО Павло – студент 1-го курсу магістратури, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вулиця Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна (pasha.pilipenko@gmail.com)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.6>

Бібліографічний опис статті: Пилипенко, О., Пилипенко, П. (2023). Фахова мова (*Fachsprache*) і термін (*Terminus*): генеза і розвиток наукових категорій в українській та німецькій мовах. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 56, 49–58, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.6>

ФАХОВА МОВА (FACHSPRACHE) І ТЕРМІН (TERMINUS): ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК НАУКОВИХ КАТЕГОРІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Анотація. Зростання в умовах глобалізації спеціалізованої інформації у світі спричинює потребу глибокого осмислення механізмів формування й еволюції фахової мови й термінології загалом та кожної з мов зокрема. Завдяки постійним змінам у геополітичному середовищі питання становлення й розвитку фахових терміносистем належать до актуальних проблем лінгвістичних досліджень. Статтю присвячено аналізу понять «фахова мова» й «термін» як важливих явищ у системах української та німецької мов. Фахова мова, презентована в національних мовах самостійно виокремленим стандартом із власним термінологічним контентом, специфічними граматичними конструкціями і стилістичними варіаціями, забезпечує комунікацію на різному рівні відповідно до учасників комунікації, форми її реалізації в мовленні (письмова чи усна) та функціональності (фахова мова, мова виробництва, мова споживачів тощо). Наукова новизна розвідки полягає в уточненні та конкретизації наукових категорій «фахова мова» і «термін» в українській та німецькій мовах. Вона спрямована на ідентифікацію спільних і відмінних рис у формуванні та використанні фахових термінів в обох лінгвістичних системах. Застосування інноваційних методологій допомогло розкрити глибинні взаємозв'язки та впливи, що формують специфіку фахової комунікації в українському та німецькому мовних середовищах. Основний акцент зроблено на систематизації та узагальненні ключових наукових підходів сучасного мовознавства до вивчення аналізованих термінів. У статті подано інформацію про становлення, актуалізацію та розвиток основних концепцій, які є фундаментом для сучасного термінознавства. Особливу увагу приділено домінантним властивостям і функціям фахової мови. Показано, що вивчення генези й розвитку наукових категорій допомагає досягнути те, як мова відображає та визначає еволюцію наукового знання. Це важливо для розуміння динаміки та взаємодії між сучасними науковими течіями.

Ключові слова: фахова мова, термін, терміносистема, мовознавство.

PYLYPENKO Olena – PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine), 15 Heroyiv Oborony str., Kyiv, Ukraine, 03041 (pilipenko.helena@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6249-912>

PYLYPENKO Pavlo – First-year master's student in Group Phil An 23001 National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine), 15 Heroyiv Oborony str., Kyiv, Ukraine, 0304, pasha.pilipenko@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.6>

To cite this article: Pylypenko, O., Pylypenko, P. (2023). Fakhova mova (Fachsprache) i termin (Terminus): gheneza i rozvytok naukovykh katehorij v ukrajins'kij ta nimec'kij movakh [Specialized Language (Fachsprache) and Term (Terminus): Genesis and Development of Scientific Categories in Ukrainian and German Languages]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 56, 49–58, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.6> [in Ukrainian].

SPECIALIZED LANGUAGE (FACHSPRACHE) AND TERM (TERMINUS): GENESIS AND DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC CATEGORIES IN UKRAINIAN AND GERMAN LANGUAGES

Summary. *In the context of increasing globalization and the growing volume of specialized information in the modern world, there is a need for a profound understanding of the mechanisms shaping the formation and evolution of specialized language and terminology in Ukrainian and German linguistics. Due to constant changes in the geopolitical environment, the development and establishment of specialized terminological systems are among the current challenges of linguistic research. This article is dedicated to the analysis of the theoretical concepts of «specialized language» and «term» as linguistic phenomena in Ukrainian and German languages. Specialized language, presented in national languages as an independently distinguished standard with its own terminological content, specific grammatical constructions, and stylistic variations, facilitates communication at different levels depending on the participants, the form of its realization in speech (written or oral), and functionality (specialized language, language of production, language of consumers, etc.). The scientific novelty of the research lies in the clarification and specification of the scientific categories of «specialized language» and «term» in Ukrainian and German languages. The study aims to identify common and distinctive features in the formation and use of specialized terms in the linguistic systems of both countries. The application of innovative methodologies, such as cognitive linguistics and intercultural interaction, allows for the exploration of deep interconnections and influences that shape the specificity of specialized communication in Ukrainian and German linguistic environments. The main focus is on systematizing and summarizing key scientific approaches of modern linguistics to the study of these terms. The paper provides information on the formation, actualization, and development of fundamental concepts that serve as the foundation for contemporary terminology studies. Special attention is given to dominant properties and functions of specialized language. The investigation into the genesis and development of scientific categories indicates how language reflects and defines the evolution of scientific knowledge, crucial for understanding the dynamics and interaction among contemporary scientific trends.*

Key words: professional language, term, term system, linguistics.

Постановка проблеми. Завдяки науково-технічному прогресу, який охоплює всі сфери нашого життя, фахова комунікація в сучасному суспільстві набуває все більшого значення. Це викликає зацікавленість науковців у вивченні процесів формування та функціонування фахових мов у різних наукових галузях. Мова конкретної галузі знань або сфери діяльності людства

відома як фахова мова (нім. *Fachsprache*, *Expertensprache*, англ. *technical language*, фр. *langue professionnelle*). Як частина фахового спілкування (*Fachkommunikation*), вона не є самоціллю державної ідентичності, а засобом державної безпеки (поліція, військові), здоров'я (медицина), правової визначеності (правові інституції), процвітання (економіка, банківська справа). Головна мета її викори-

стання – забезпечити взаєморозуміння й обмін інформацією та знаннями в конкретній професійній сфері або дискурсі (Truppendienst, 2024). Відсутність комплексного підходу до дослідження термінів «фахова мова» та «термін» актуалізує необхідність проведення поліаспектного їх аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні мовознавчі студії з питань дослідження фахових мов представлені науковими розвідками таких вчених, як С. Амеліна (2018), Л. Козуб (2014), Н. Ольховська (2019), О. Пилипенко (2011). Значний внесок у розвиток теорії та методики дослідження фахових мов (Fachsprache) та термінології (Terminologie) зробили німецькі дослідники, спадщина яких увійшла до золотого фонду лінгвістичних досліджень у вигляді таких праць, як: «Засоби спілкування спеціальною мовою» (Kommunikationsmittel Fachsprache) Л. Гофмана (Hoffmann, 1976), «Фахові мови» (Fachsprachen) Г.-Р. Флюк (Fluck, 1996), «Фахові мови» (Fachsprachen) (Т. Рольке) (Т. Roelcke, 1999, 2010). Проблемами термінознавства займалася когорта вітчизняних дослідників, серед яких А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько (Д'яков, 2000).

Актуальність цього дослідження обумовлена тим, що, попри постійний інтерес упродовж багатьох десятиліть до понять «фахова мова», «термін», досі не існує єдиного загальноприйнятого їх визначення в обох досліджуваних мовах. Наявну розбіжність слід пояснювати не стільки різноплановістю цих понять, скільки різними підходами до їх вивчення.

Мета статті – проаналізувати поняття «фахова мова» та «термін» у наукових розвідках із загального мовознавства німецьких і українських дослідників.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**: уточнити зміст понять «фахова мова», «термін» як лінгвістичних явищ в українській та німецькій мовах; систематизувати й узагальнити ключові наукові підходи сучасного мовознавства до їх вивчення.

Виклад матеріалу. Мовний стандарт «Основні поняття термінології» (DIN 2342 (D) Begriffe der Terminologielehre) (Іващенко, 2011, с. 147), розроблений Держав-

ним інститутом із стандартизації Німеччини (Deutsches Institut für Normung, DIN), трактує фахову мову (Fachsprache) як підвид мови для чіткого й послідовного спілкування в певній предметній галузі, функціонування якого підтримуване визначеною термінологією» (DIN 2342:2022-07, 2022). Фахова мова (Fachsprache), за словником німецької мови «Metzler Lexikon Sprache» (8000 ключових слів, 5000 статей), – це «мовна специфіка (die sprachlichen Spezifika) або спільність мовних засобів, використовуваних у певній галузі (Fachgebiet). Класифікація фахових мов (Fachsprache) є вкрай складною й здійснювана на різних рівнях їхньої деталізації, що призводить де-факто до виділення різної кількості фахових мов» (Metzler Lexikon Sprache, 2005).

За визначенням німецького лінгвіста Л. Гофмана, «фахова мова (Fachsprache) – це сукупність мовних засобів, використовуваних у фахово обмеженій сфері спілкування з метою забезпечення взаєморозуміння між фахівцями» (Hoffmann, 1985, с. 2).

Фахову мову (Fachsprache) як предмет мовознавства (Sprachwissenschaft) постійно зіставляють із загальноживаною мовою. На думку німецького науковця Г. Р. Флюка, її використовують у різних галузях науки й техніки, де вона презентує всі можливі вербальні та невербальні (схеми, малюнки, формули, символи, графіки) формати й текстові форми фахового спілкування (фахової комунікації, фахового дискурсу) (Fachkommunikation, Fachdiskurs) і протиставлена загальноживаній (стандартній) мові (Gemein- oder Standardsprache)» (Fluck, 1996, с. 14).

Щоб відмежувати фахову мову (Fachsprache) від загальноживаної (Gemeinsprache), необхідно визначити останню. Згідно з Л. Гофманом, загальноживана мова (Gemeinsprache) – це «арсенал мовних засобів, якими володіють усі члени мовної спільноти і який уможливує їхнє спілкування» (Hoffmann, 1985, с. 48). Інакше кажучи, загальноживана мова (Gemeinsprache) – це «статистичний середній мовний резерв всіх індивідів мовної спільноти» (Hoffmann, 1985, с. 50). З наведеного можна зробити висновок, що ця мова зрозуміла майже всім членам спільноти, тоді як фахову мову розуміє лиш конкретна група

фахівців. До фактів загальноновживаної мови (*Gemeinsprache*) належать повсякденні розмови, радіоновини, газетні статті або романи. Прикладами фахової мови є конференційні виступи, службові листи, історії хвороб (*Kontutyté*, 2017, с. 9).

Істотно, що фахова мова (*Fachsprache*) призначена для ефективного обміну інформацією всередині певної галузевої спільноти, передачі знань між різними галузями та для комунікації за межами конкретної сфери професійної діяльності. Різновиди фахових мов можна узагальнити за їхньою спрямованістю на конкретні сфери людської діяльності та спілкування, історичністю, а також за їхньою мовленнєвою соціалізацією.

Важливими ознаками фахової мови (*Fachsprache*) є: 1) тісний зв'язок з певною науковою галуззю; 2) продуцент комунікації, який є фахівцем певної галузі; 3) передача спеціалізованого контенту та спілкування на фахові теми; 4) диференційована, термінологічно стандартизована фахова лексика; 5) специфічний набір граматичного інструментарію; 6) специфічні текстові характеристики (*Kontutyté*, 2017, с. 6).

Потрібно зазначити, що обсяг термінів німецької фахової мови (*Fachsprache*) перевищує обсяг загальноновживаної лексики й налічує приблизно 70 000 слів (*Chorapinova*, 2017, с. 136).

Розкриваючи зміст поняття «фахова мова» (*Fachsprache*), необхідно брати до уваги такі феномени прикладної лінгвістики, як «варіативність» (*Varietät*), «лект» (*Lekt*), «технолект» та «мінілект» (*Techno- und Minilekt*)), «підмова» загальноновживаної або національної мови (*Subsprache*). Термін «*Varietät*» 'варіативність' у контексті мовознавства вказує на конкретний варіант або вид мови (*Subsprache*), відмінний від інших варіантів тієї ж мови. Різновид (*Varietät*) – це мовна система, визначена за екстралінгвістичними параметрами. Різноманітність (*Varietät*) можна визначити локально (у такому разі фахова мова (*Fachsprache*) – діалект), або функціонально як фахову чи спеціальну мову (*Fach- oder Sondersprache*), або соціологічно як «соціолект» (*Soziolekt*) (*Veith*, 2002, с. 14). Фахові тексти розрізняють за основними сферами комунікації, такими, як суспільство,

наука, техніка (*Becker*, 1998, с. 129). Крім того, фахові мови мають певні синтаксичні особливості, наприклад, логічні чи математичні конектори, та специфічні форми тексту, наприклад, в описі експерименту (*Metzler Lexikon Sprache*, 2005).

Підкреслимо, що наразі серед мовознавців єдиної дефініції терміна «фахова мова» (*Fachsprache*) не існує. Доволі велику кількість трактувань цього терміна пояснюємо вибором конкретного аспекту (комунікативно-функціонального, соціологічного, прагматичного чи текстуального), які утворюють базу для кожного з них. В аспекті соціолінгвістичному розглядають діатопічну (регіон – діалекти), діастратичну (соціальні групи), діахронічну (змінюваність мови у часі) варіативності (*Varietät*). Науковець К. Адамзік (*K. Adamzik*), враховуючи наведені варіативно-лінгвістичні характеристики фахової мови (*Fachsprache*), вирізняє тематичну варіативність (*thematische Varietät*) і зазначає, що «найбільш яскраво характеризує фахову мову (*Fachsprache*) і залишається незмінним при всій варіативності всередині фахової мови не ситуація, не функція і не група, а предмет. Таким чином, можна вважати за характеристику варіативності саме фаховість (тематику, зміст). При цьому враховується не сам об'єкт, а ступінь фаховості, з якою ведеться комунікація щодо предметів та питань» (*Adamzik*, 1998, с. 184).

З погляду лінгвістичних можливостей або мовного потенціалу фахову мову (*Fachsprache*) розглядають як таку, що забезпечує комунікацію в певній галузі (*Hoffmann, Kalverkämper*, 1998). Представник чеської наукової лінгвістичної школи Б. Гавранек як прихильник функціонально-мовного підходу до вивчення фахових мов вирізняє чотири функції фахової мови (*Fachsprache*): комунікативну, практично-фахову, теоретично-фахову й естетичну (*Havránek B.*, 1932). Б. Гавранек наголошує, що якщо порівнювати класифікацію функціональних стилів та класифікацію функціональних мов, то стають очевидними такі відмінності: «Функціональний стиль визначається конкретною метою того висловлення і є функцією висловлення, тобто «мови» (*parole*), функціональна мова визначається загальними завданнями нормативного комплексу мовних засобів та є функцією

мови (langue). У мовному висловленні маємо справу з функціональними мовами, які оперують різними видами функціональних стилів» (Navránek, 1942).

На думку дослідника М. Барта, фахова мова (Fachsprache) – це «функціональний комплекс», що підтримує міждисциплінарне дослідження фахової комунікації» (Bartha, 1993, с. 564). Потрібно зазначити, що зі стилістично-функціонального погляду в мовознавстві розрізняють три її функції: ідеаційну, інтерперсональну й текстову. Австралійський лінгвіст британського походження, засновник системно-функціональної лінгвістики та системно-функціональної граматики М. Халідей, розглядаючи ідеаційну функцію мови, ідентифікує фахову мову (Fachsprache) як презентацію досвіду зовнішнього світу й власного зовнішнього світу, світу власної свідомості», тобто мова може використовуватися для вербалізації досвіду продуцента мови (Halliday, 1978, с. 45). Водночас М. Халідей називає цю функцію «функцією змісту». Інтерперсональна функція враховує те, що мову використовують для встановлення й підтримання соціальних відносин у суспільстві (Halliday, 1978).

Очевидно, що неможливо ретельно розглянути всі визначення фахової мови, тому презентуємо лиш найактуальніші. Наприклад, німецький науковець-дослідник Р. Байєр у своїй праці «Englische Fachsprache» під терміном «фахова мова» (Fachsprache) розуміє «комплексний формат (варіант) використання мови, який, у зв'язку з різноманіттям фахових ситуацій, демонструє специфічний інструментарій мовних засобів» (Beier, 1980). Фахову мову, на його думку, «використовують з певними цілями для спілкування в певній галузі з фахових питань. Вона (фахова мова) охоплює сукупність конкретних мовних засобів та має характеристики на всіх внутрішньомовних рівнях, серед яких лексичні, морфологічні та синтаксичні є найкраще дослідженими» (Beier, 1980).

На думку німецького дослідника З. Хойзінгера, «фахова мова (Fachsprache) – це спеціальна мова, створена для однозначного та кооперативного спілкування серед фахівців у певній галузі. Її функціонування підтримане встановленою або визначеною термінологією

й характерною граматиною та структурою тексту» (Heusinger, 2004, с. 51).

Німецька дослідниця-мовознавець Х. Бусман представляє фахову мову (Fachsprache) «як мовну варіативність з функцією точного та ефективного спілкування, головно у вузько спеціалізованих галузях та сферах діяльності» (Busmann, 2002, с. 211).

Найбільш релевантне та розгорнуте висвітлення поняття «фахова мова» (Fachsprache) належить німецькому лінгвістові Т. Рольке, який окреслює фахову мову як «інструмент та результат комунікативної діяльності людини, пов'язаної з певним сегментом суспільно-продуктивної діяльності» (Roelcke, 1999). На думку Т. Рольке, фахова мова (Fachsprache) – це «підпорядкована загальнонавчальній мові мовна система, якій властиві певні внутрішньомовні ознаки, з одного боку, та певні позамовні особливості, з іншого боку, вона складається з логічно, семантично та синтаксично впорядкованих речень або мовленнєвих структур» (Roelcke, 1999). До внутрішньомовних лінгвістичних особливостей фахової мови (Fachsprache) належать: специфічний звуковий та письмовий контент, лексика, синтаксис, текст; до позамовних – геолокація, належність до суспільної групи, галузь використання та історична локація (Wolf, 2013, с. 20). Але, як слушно зазначає у своїй праці «Функції та переклад термінів у фахових текстах» український дослідник Т. Кияк, «функціонування цієї мови забезпечується винятково чітко встановленою термінологією» (Кияк, 2007).

З наведених вище дефініцій фахової мови можна висувати, що різні визначення виявляють певну схожість. Спільним є те, що фахові мови (Fachsprache) використовують у певній сфері чи галузі, тобто вони слугують групі фахівців і не є самостійними мовними системами (Амеліна, 2018, с. 468).

На додачу до всього вищезгаданого, технічний контент (*Fachinhalte*) мов і, відповідно, кількість фахових термінів (*Anzahl der Fachausdrücke*) постійно зростає. При цьому фахові мови (*Fachsprachen*) німецькомовних країн навіть однакової галузі не є ідентичними за змістом. Наприклад, юридична мова (*juristische Fachsprache*) Німеччини відрізняється від юридичної мови Австрії, Швейцарії

та Ліхтенштейну як за мовним інструментарієм, так і за змістом, культурою і філософією. Стирання семантичних розбіжностей у фахових мовах (*Fachsprachen*) означає стирання мовної ідентичності країни.

Основу фахової мови становить її термінологія, яка відображає фахові знання. Термінологією називають лексику фахової мови (*Fachsprache*) (Heusinger, 2004, с. 53). Як зазначив великий німецький поет, мислитель і вчений Й. В. Гете: «Хто має чіткі поняття, той може вказувати» (Goethe, 1833). Попри дискусійність та складність проблеми дефінування поняття «фахова мова», у мовознавстві існує чимало спроб визначення поняття «термін». Наприклад, короткий тлумачний словник сучасної української мови подає таке його тлумачення: «Термін (від лат. *Terminus* – межа, кінець) – це спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в певній професійній сфері та застосовується в особливих умовах. Термін (*Terminus*) являє собою словесне означення поняття, яке входить в систему понять певної області професійних знань, яке позначає поняття певної галузі знання чи діяльності людини» (Короткий тлумачний словник української мови, 2010, с. 247).

Великий тлумачний словник сучасної української мови наводить таку дефініцію: «Термін – це слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009, с. 1241).

Згідно з німецьким стандартом DIN-Norm 2342, термін або фахове слово (*Terminus, Fachwort*) – це «взаємопов'язана пара з дефініції та його найменування як елемента термінології» (DIN-Norm 2342; Arntz, 2009, с. 37).

У нашому дослідженні ми оперуємо визначенням, запропонованим вітчизняною дослідницею І. Квитко: «Термін – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю,

однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю. Термін – це слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної) мови, що створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів» (Квитко, 1976).

У загальних рисах суть терміна сформулювала німецька дослідниця Т. Шіпан: «Терміни (*Termini*) становлять визначену, постійну частину фахової лексики, якій властиві ясність, конкретність і точність» (Schippan, 2002, с. 230).

Основною функційною ознакою терміна (*Terminus*) є його визначеність, точність і однозначність (Roelcke, 2010, с. 77). Синонімія, полісемія та омонімія відкидаються як основні перешкоди для досягнення традиційної термінології (Fraas, 1998, с. 429–431). Попри це, майже всі фахові терміни – багатозначні одиниці (Roelcke, 2010, с. 77).

Французький мовознавець та латиніст Ж. Марузо розглядає термінологію як «систему мовних засобів, використовуваних для вираження понять, що належать певній науці» (Marouzeau, 1951, с. 226). Термінологія (*Terminologie*) – це загальна кількість термінів і їх найменувань у певній галузі (згідно з DIN 2442) або сукупність фахових слів і висловів, використовуваних у певній галузі (*Der Duden: in 10 Bänden*, 1990).

За словником Метцлера, термінологія (*Terminologie*) – це сукупність спеціальних слів і виразів, які зазвичай використовують у фаховій галузі (*Metzler Lexikon Sprache*, 2005, с. 679).

Отже, термінологія є частиною мови, яка описує або визначає поняття певної галузі та є частиною фахової мови. Вона в основному взаємодіє зі словником загальної чи повсякденної мови. При цьому майже неможливо провести чітку межу між фаховим словником і повсякденною мовою.

Висновки. Аналізуючи вищезазначені наукові підходи до дослідження фахових мов, можна зробити висновок, що сучасна лінгвістика фахових мов відзначається поліпарадигмальністю. Це зумовлює використання різноманітних наукових концепцій у проведенні лінгвістичних досліджень. Сутність усіх підходів полягає в розгляді фахової мови та тер-

міна як явищ, які існують для забезпечення взаєморозуміння між усіма фахівцями конкретної галузі знань чи професійної діяльності. Дослідження сприяє розробці ефективних методик викладання фахової лексики та термінології в українських і німецьких навчальних закладах, що є важливим для підготовки майбутніх фахівців. Дослідження структури та організації термінологічних словників та баз даних є важливим завданням для подальшого

вдосконалення цих наук. Зважаючи на зростаючу роль німецької мови як засобу професійного спілкування, перспективним вважаємо дослідження «*language for special purposes*». На перспективу варто ще вивчити варіативність складових частин термінів (терміноелементів), проблему вибору між українськими та запозиченими термінами (міжнародними), а також між нормативними й фаховими (жаргонними).

ЛІТЕРАТУРА

- Амеліна С.** Синтаксичні особливості аграрної підмови у системі сучасної німецької мови та їх врахування в українських перекладах. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 164. Кропивницький : Видавництво «КОД». С. 466–471.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 250 000 слів / укл. та гол. ред. В'ячеслав Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1728 с.
- Д'яков А., Княк Т., Куделько З.** Основи термінотворення. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.
- Іващенко В., Казимирова І., Туровська Л., Яценко Н.** Організація термінологічної діяльності у галузі стандартизації у країнах Європи та Америки (аналітичний огляд веб-порталів). *Термінологічний вісник* : Зб. наук. пр. Вип. 1. Київ : ІУМ НАНУ, 2011. С. 133–155.
- Квитко І.** Термін у науковому документі. Львів : Вища школа, 1976. 128 с.
- Княк Т.** Фахові мови та проблеми термінознавства. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. № 27. С. 203–208.
- Козуб Л.** Соціолінгвістичні особливості просодичної організації тексту англійської комерційної телереклами (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запорізький національний ун-т. Запоріжжя, 2005. 19 с.
- Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Д. Гринчишина. Укладачі : Д. Гринчишин, В. Карпова, Л. Полюга, М. Худаш, У. Єдлінська. Науковий редактор : О. Пономарів. Київ : Вид. центр «Просвіта», 2010. 600 с.
- Пилипенко О., Кобилинська О.** Неологізми в фаховому мовленні (на матеріалі військової лексики). *Studia Lingua: актуальні проблеми лінгвістики і методики*. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Науковий альманах. 2011. Вип. 1. Київ : Видавничий центр НУБіП України. С. 28–38.
- Ольховська Н. С., Постоловська І. О.** Лексико-семантичні особливості німецькомовної терміносистеми аграрної сфери. *Міжнародний філологічний часопис*. Київ : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019. Т. 10. № 2. С. 91–97.
- Adamzik K.** Fachsprachen als Varietäten. In : Hoffmann et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*. Berlin/Boston : de Gruyter, 1998. S. 181–189.
- Arntz R., Picht H., Mayer F.** Einführung in die Terminologearbeit. Hildesheim. Zürich. New York. Hildesheim : Georg Olms Verlag, 2009. 331 S.
- Bartha M.** Der Einfluß der Prager Schule der Vorkriegszeit auf die modernen Fachsprachentheorien. In : Bungarten Teo (ed.), *Fachsprachentheorie*. Bd. 2, Tostedt : Attikon. 1993. S. 551–566.
- Becker A., Markus H.** Die Fachsprache in der einzelsprachlichen Differenzierung. In : Hoffmann, L. et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*. Berlin/Boston : de Gruyter, 1998. S. 118–133.
- Beier R.** Englische Fachsprache. Stuttgart : Kohlhammer W. Verlag, 1980. 122 S.
- Bußmann H.** Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart : Kröner, 2002. 783 S.
- Choparinova P.** Fremdsprachliche Einflüsse auf die Werbesprache deutscher und bulgarischer Zeitschriftenein – Vergleich. Inauguraldissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Philosophie. Universität Mannheim, 2017. 260 S.
- DIN 2342:2022-07.** Terminologiewissenschaft und Terminologearbeit. Beuthverlag, 2022. 20 S.
- Der Duden** : in 10 Bänden. Duden Fremdwörterbuch. Bd. 5. Berlin : Duden, 1990. 480 S.
- Fluck H.-R.** Fachsprachen. Einführung und Bibliographie. Tübingen, Basel. Francke, 1996. 361 S.

- Fraas C.** Lexikalisch-semantische Eigenschaften von Fachsprachen. In : Hoffmann, L. et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*. Berlin-Boston : de Gruyter, 1998. S. 428–438.
- Goethe J.W.** Maximen und Reflexionen. Nachlaß, Über Literatur und Leben. In : fünf Abtheilungen. In : Goethe's Werke. *Vollständige Ausgabe letzter Hand. Unter des durchlauchtigsten deutschen Bundes schützenden Privilegien*. Band 49. J. G. Cotta'sche Buchhandlung, Stuttgart/Tübingen, 1833. S. 21–131.
- Halliday M. A. K.** Language as social semiotic : The social interpretation of language and meaning. Chapter 1 : Language and social man. Baltimore : University Park Press, 1978. Part 1. P. 8–35.
- Havránek B.** Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In : B. Havránek / M. Weingart (eds), *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha, 1932. S. 32–84.
- Havránek B.** K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. *Časopis pro moderní filologii*. 28, 1942. S. 409–416.
- Heusinger S.** Die Lexik der deutschen Gegenwartssprache. Verlag: Fink, 2004. 303 S.
- Hoffmann L.** Kommunikationsmittel Fachsprache : Eine Einführung. Forum für Fachsprachen-Forschung. Bd. 1. G. Narr, 1985. 307 S.
- Hoffmann L.** Kommunikationsmittel Fachsprache : Eine Einführung, Berlin, Boston : De Gruyter, 1976. 498 S.
- Hoffmann L., Kalverkämper H., Wiegand H. E.** Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Bd. (1, 2), 1998. Berlin. New York : de Gruyter. 1412 S.
- Kontutytė E.** Einführung in die Fachsprachenlinguistik Vilniaus universiteto leidykla. Vilniaus, 2017. 67 S.
- Marouzeau J.** Lexique de la terminologie linguistique : français, allemand, anglais, italien. Librairie orientaliste Paul Geuthner. Collection Georges Ort-Geuthner, 1951. 265 S.
- Metzler Lexikon Sprache / H. Glück (ed.). Stuttgart–Weimar : Verlag J. Metzler, 2005. 837 S.
- Roelcke T.** Fachsprachen. Berlin : Verlag Peter Rump, 1999. S. 214–243.
- Roelcke T.** Fachsprachen. Berlin : Schmidt, 2010. 305 S.
- Schippa T.** Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2002. 297 S.
- Veith H. W.** Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch. Tübingen, 2002. 292 S.
- Wolff D.** CLIL als europäisches Konzept. In : W. Hallet & F. G. Königs (Eds.), *Handbuch Bilingualer Unterricht – Content and Language Integrated Learning*. Seelze : Friedrich Verlag, 2013. P. 18–25.

REFERENCES

- Adamzik, K.** (1998). Fachsprachen als Varietäten [Technical languages as varieties]. In Hoffmann L. et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft – Technical languages. An international handbook for specialist language research and terminology* (pp. 181–189). Berlin / Boston: de Gruyter [in German].
- Amelina, S.** (2018). Syntaksychni osoblyvosti ahrarnoi pidmovy u systemi suchasnoi nimetskoi movy ta yikh vrakhuvannia v ukraïnskykh perekladakh [Syntactic features of the agrarian context in the system of the modern German language and their consideration in Ukrainian translations]. *Naukovi zapysky. Serii Filolohichni nauky – Proceedings. Series: Philological Sciences* (Issue 164), (pp. 466–471). Kropyvnytskyi: Vydavnytstvo “KOD” [in Ukrainian].
- Arntz, R., Picht, H., Mayer, F.** (2009). *Einführung in die Terminologiearbeit [Introduction to terminology work]*. Hildesheim. Zürich. New York: Georg Olms Verlag [in German].
- Bartha, M.** (1993). Der Einfluß der Prager Schule der Vorkriegszeit auf die modernen Fachsprachentheorien [The influence of the pre-war Prague School on modern technical language theories]. In T. Bungarten (Ed.), *Fachsprachentheorie – Specialist language theory* (Vol. 2), (pp. 551–566). Tostedt: Attikon [in German].
- Becker, A., Markus, H.** (1998). Die Fachsprache in der einzelsprachlichen Differenzierung [The technical language in the individual language differentiation]. In Hoffmann, L. et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft – Technical languages. An international handbook for specialist language research and terminology* (pp. 118–133). Berlin / Boston: de Gruyter [in German].
- Beier, R.** (1980). *Englische Fachsprache [English technical language]*. Stuttgart: Kohlhammer W. Verlag [in German].
- Busel V.** (Comp. and ed.-in-chief). (2009). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy [Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language]*. Kyiv: Irpin: VTF “Perun” [in Ukrainian].
- Bußmann, H.** (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft [Lexicon of Linguistics]*. Stuttgart: Kröner [in German].

- Choparinova, P.** (2017). *Fremdsprachliche Einflüsse auf die Werbesprache deutscher und bulgarischer Zeitschriftenein – Vergleich [Foreign language influences on the advertising language of German and Bulgarian magazines – comparison]*. (Inaugural dissertation to obtain the academic degree of Doctor of Philosophy). Universität Mannheim [in German].
- Der Duden: in 10 Bänden. (1980). *Duden Fremdwörterbuch [Duden foreign dictionary]* (Vol. 5). Berlin: Duden [in German].
- DIN 2342:2022-07 (2022). *Terminologiewissenschaft und Terminologiearbeit [Terminology science and terminology work]*. Beuthverlag [in German].
- Diakov, A., Kyiak, T., Kudelko, Z.** (2000). *Osnovy terminotvorennia [Fundamentals of Terminology Formation]*. Kyiv: KM Academia [in Ukrainian].
- Fluck, H.-R.** (1996). *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie [Technical languages. Introduction and bibliography]*. Tübingen, Basel: Francke [in German].
- Fraas, C.** (1998). Lexikalisch-semantische Eigenschaften von Fachsprachen [Lexical-semantic properties of technical languages]. In Hoffmann, L. et al. *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft – Technical languages. An international handbook for specialist language research and terminology* (pp. 428–438). Berlin-Boston: de Gruyter [in German].
- Glück, H.** (Ed.). (2005). *Metzler Lexikon Sprache [Metzler Lexicon Language]*. Stuttgart – Weimar: Verlag J. Metzler [in German].
- Goethe, J. W.** (1833). Maximen und Reflexionen. Nachlaß, Über Literatur und Leben. In fünf Abtheilungen [Maxims and reflections. Estate, about literature and life. In five departments]. In Goethe's Werke. *Vollständige Ausgabe letzter Hand. Unter des durchlauchtigsten deutschen Bundes schützenden Privilegien – Complete latest edition. Under the protective privileges of the most Serene German Confederation* (Vol. 49), (pp. 21–131). Stuttgart / Tübingen [in German].
- Halliday, M. A. K.** (1978). *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning. Chapter 1: Language and social man (Part 1)*, (pp. 8–35). Baltimore: University Park Press [in English].
- Havránek, B.** (1932). Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura [Tasks of literary language and its culture]. In Havránek B., Weingart M. (Eds.), *Spisovná čeština a jazyková kultura – Literary Czech and language culture* (pp. 32–84). Praha [in Czech].
- Havránek, B.** (1942). K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka [On the functional stratification of the literary language]. *Časopis pro moderní filologii – Journal of Modern Philology*, 28, 409–416 [in Czech].
- Heusinger, S.** (2004). *Die Lexik der deutschen Gegenwartssprache [The lexicon of contemporary German language]*. Verlag: Fink [in German].
- Hoffmann, L.** (1976). *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung [Communication Media Technical Language: An Introduction]*. Berlin, Boston: De Gruyter [in German].
- Hoffmann, L.** (1985). *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung. [Communication Media Technical Language: An Introduction]*. Tübingen: Narr [in German].
- Hoffmann, L., Kalverkämper, H., Wiegand, H. E.** (1998). *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft [Technical languages. An international handbook for specialist language research and terminology]* (Vols. 1, 2). Berlin. New York: de Gruyter [in German].
- Ivashchenko, V., Kazymyrova, I., Turovska, L., Yatsenko, N.** (2011). Orhanizatsiia terminolohichnoi diialnosti u haluzi standartyzatsii u krainakh Yevropy ta Ameryky (analytychnyi ohliad veb-portaliv) [Organization of Terminological Activities in the Field of Standardization in European and American Countries (Analytical Review of Web Portals)]. *Terminolohichni visnyk: Zb. nauk. pr. – Terminological Bulletin: Collection. of science works* (Issue 1), (pp. 133–155). Kyiv: IUM NANU [in Ukrainian].
- Kontutyté, E.** (2017). *Einführung in die Fachsprachenlinguistik [Introduction to specialist language linguistics]*. Vilnius: Vilnius universiteto leidykla [in German].
- Kozub, L.** (2005). *Sotsiolinhvistychni osoblyvosti prosodychnoi orhanizatsii tekstu anhliiskoi komertsii-noi telereklamy (eksperymentalno-fonetychne doslidzhennia) [Sociolinguistic Features of Prosodic Organization of English Commercial Television Advertisements (Experimental-Phonetic Research)]*. (Extended abstract of Candidate's thesis). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Kvytko, I.** (1976). *Termin u naukovomu dokumenti [Term in Scientific Document]*. Lviv: Vyscha shkola [in Ukrainian].

- Kyiak, T.** (2007). Fakhovi movy ta problemy terminoznavstva [Specialized Languages and Issues of Terminology Studies]. *Nova filolohiia. Zbirnyk naukovykh prats – New philology. Collection of scientific papers*, 27, 203–208. Zaporizhzhia: ZNU [in Ukrainian].
- Marouzeau, J.** (1951). *Lexique de la terminologie linguistique: français, allemand, anglais, italien [Glossary of linguistic terminology: French, German, English, Italian]*. Librairie orientaliste Paul Geuthner Collection Georges Ort-Geuthner [in French].
- Ponomariv, O.** (Scientific ed.). Hrynchyshyn, D. (Ed.). Hrynchyshyn, D., Karpova, V., Poliuha, L., Khudash, M., Yedlinska, U. (Comps.) (2010). *Korotkyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Short Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Vyd. tsentr “Prosvita” [in Ukrainian].
- Pylypenko, O., Kobylinska, O.** (2011). Neolohizmy v fakhovomu movlenni (na materialy viiskovoi leksyky) [Neologisms in Specialized Discourse (Based on Military Terminology)]. *Studia Lingua: aktualni problemy linhvistyky i metodyky. Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Naukovyi almanakh – Studia Lingua: current problems of linguistics and methodology. National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Scientific almanac (Issue 1), (pp. 28–38)*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].
- Roelcke, T.** (1999). *Fachsprachen [Technical languages]*. Berlin: Verlag Peter [in German]
- Roelcke, T.** (2010). *Fachsprachen [Technical languages]*. Berlin: Schmidt [in German].
- Schippa, T.** (2002). *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache [Lexicology of contemporary German language]*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag [in German].
- Veith, H. W.** (2002). *Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch [Sociolinguistics. A workbook]*. Tübingen [in German].
- Wolff, D.** (2013). CLIL als europäisches Konzept [CLIL as a European concept]. In Hallet W. & Königs F.G. (Eds.), *Handbuch Bilingualer Unterricht – Content and Language Integrated Learning – Bilingual teaching manual – Content and Language Integrated Learning* (pp. 18–25). Seelze: Friedrich Verlag [in German].